

Σάββας Στρούμπος

**Οι καλλιτέχνες δεν είναι προφήτες, αλλά πολύ ευαίσθητοι
δέκτες των δονήσεων των καιρών**

08/07/2023

Ο Σάββας Στρούμπος λίγο πριν την έναρξη της καλοκαιρινής περιοδείας με την Ομάδα Σημείο Μηδέν και τους «Πέρσες», μιλά στο ελε για τη λεπτή γραμμή μεταξύ νίκης και ήττας και μάς θέτει το ερώτημα: «Μήπως σύγχρονοι Πέρσες είναι όλη η ανθρωπότητα;»

«Άραγε αυτά τα δύομιση χιλιάδες χρόνια, τι συμπεράσματα έχουμε βγάλει ως ανθρωπότητα για τη φύση του πολέμου και της εξουσίας;», αναρωτιέται ο Σάββας Στρούμπος σκηνοθετώντας και παρουσιάζοντας για δεύτερη χρονιά με την Ομάδα Σημείο Μηδέν τους «Πέρσες» του Αισχύλου. Αντικρίζοντας αυτή την τραγωδία ως μια τελετουργία της πτώσης που συντελείται στο τοπίο της Νέμεσης, στον χρονότοπο της θεϊκής τιμωρίας και εκδίκησης, μιλά στο ελε λίγο πριν την έναρξη της καλοκαιρινής περιοδείας, για τη λεπτή γραμμή μεταξύ νίκης και ήττας, ανατρέχει στα χρόνια του Θεάτρου Άτις και του δασκάλου του Θόδωρου Τερζόπουλου και μάς θέτει τελικά το ερώτημα: «Μήπως σύγχρονοι Πέρσες είναι όλη η ανθρωπότητα;».

Γιατί αποφασίσατε να παρουσιάσετε για δεύτερη χρονιά τους «Πέρσες»;

Αρχικά υπάρχει μια καλλιτεχνική επιθυμία να παρουσιάσουμε εκ νέου τους «Πέρσες» αφού πρόκειται για μια παράσταση που έχει παιχτεί λίγες φορές. Από εκεί και πέρα, πρόκειται για μια τραγωδία που ανοίγει πολιτικά και υπαρξιακά ζητήματα για τη φύση της εξουσίας και την ανάγκη να μπει φρένο στη φιλοπόλεμη κατακτητική μανία των ισχυρών. Τίθεται επίσης το ζήτημα της σχέσης των ίδιων των ανθρώπων με την εξουσία. Οι Πέρσες, παρά τον όλεθρο αυτοχαρακτηρίζονται υποτακτικοί του Ξέρξη κι ετοιμάζονται για την επόμενη σύρραξη. Άραγε αυτά τα δύομιση χιλιάδες χρόνια τι συμπεράσματα έχουμε βγάλει ως ανθρωπότητα για τη φύση του πολέμου και της εξουσίας;

Τι σας έκανε να επιλέξετε το συγκεκριμένο έργο;

Οι «Πέρσες» με απασχολούν εδώ και χρόνια. Ωστόσο, στη συγκεκριμένη συγκυρία επιλέξαμε το έργο από ένστικτο, ταίριαζε μάλιστα και με τη δομή της Ομάδας, όπως ήταν εκείνη τη στιγμή. Δε δουλεύουμε επικαιρικά, δεν κοιτάμε την τρέχουσα επικαιρότητα για να επιλέξουμε ένα έργο. Δεν είδαμε, για παράδειγμα, τον πόλεμο και λόγω του πολέμου είπαμε να κάνουμε τους Πέρσες. Αυτό, όμως, δε σημαίνει ότι είμαστε αποκομμένοι από τις δονήσεις, τους κραδασμούς της εποχής κάθε άλλο. Δουλεύοντας πάνω στους «Πέρσες» ξεκίνησε ο πόλεμος στην Ουκρανία, μια σύγχρονη τραγωδία που συντελείται αυτή τη στιγμή δίπλα μας.

Οι καλλιτέχνες δεν είναι προφήτες, αλλά πολύ ευαίσθητοι δέκτες των δονήσεων των καιρών. Οι καιροί, μάς διδάσκουν, μάς ωθούν να επιλέξουμε κείμενα, να αναπτύξουμε μια αισθητική, έναν τρόπο δουλειάς, έναν τρόπο να βλέπουμε τα πράγματα.

Πώς προσεγγίσατε σκηνοθετικά το κείμενο του Αισχύλου;

Το είδα ως μια τελετουργία της πτώσης που συντελείται στο τοπίο της Νέμεσης, στον χρονότοπο της θειικής τιμωρίας και εκδίκησης. Οι Πέρσες είναι τόσο διαβρωμένοι από το δίπολο πόλεμος και εξουσία που παρ' όλη την καταστροφή αδυνατούν να λειτουργήσουν αναστοχαστικά ή αυτοκριτικά. Οπότε, το μόνο που τους μένει είναι ο άνευ όρων και ορίων θρήνος. Αυτός ο εκστατικός θρήνος βρίσκεται στον πυρήνα της παράστασης. Βέβαια, εκφράζεται μέσα από τα σώματα και τις φωνές των ηθοποιών με τρόπο ποιητικό – τελετουργικό. Ο Αθηναίος τραγικός δεν σαρκάζει τους ηττημένους Πέρσες. Στρέφει τον ραγισμένο καθρέφτη της ρημαγμένης Περσικής αυτοκρατορίας στους αλαζόνες συμπολίτες του που υιοθετούν αντίστοιχα χαρακτηριστικά με αυτά των χειρότερων εχθρών τους, απωθώντας τις δημοκρατικές αξίες τους. Το έργο του είναι μια κραυγή αγωνίας, κάτι που επίσης αποτελεί συστατικό στοιχείο της παράστασης. Είναι γνωστό ότι ο τραγικός ποιητής στην εποχή του δεν εισακούστηκε.

Μπορούμε να πούμε ότι ο Αισχύλος αποκαλύπτει τη μυθική διάσταση της ιστορίας, τα πιο σκοτεινά ένστικτα που ανήκουν στον χώρο του εφιάλτη. Η ιστορία ως εφιάλτης από τον οποίο δεν μπορούμε να διαφύγουμε, από

τον οποίο δεν μπορούμε να ξυπνήσουμε. Αν δεν εισέλθουμε στο τοπίο του εφιάλτη οι «Πέρσες» κινδυνεύουν να μετατραπούν σε ένα μονοσήμαντο πατριωτικό ορατόριο ή σε ένα ηθικολογικό αντιπολεμικό δράμα. Από κάθε άποψη, πιστεύω, είναι κάτι πολύ περισσότερο.

Πώς συνομιλούν οι «Πέρσες» με το σήμερα;

Μήπως σύγχρονοι Πέρσες είναι όλη η ανθρωπότητα; Μήπως το τοπίο της Νέμεσης δεν αποτελεί απλώς μια απλή μυθολογική αναφορά, αλλά το τοπίο πάνω στο οποίο βαδίζουμε σήμερα; Μήπως οι αγωνιώδεις προειδοποιήσεις του Αισχύλου δεν αφορούν τελικά μόνο τους Αθηναίους; Οι «Πέρσες» είναι από τις τραγωδίες που βρίσκονται σε απευθείας διάλογο με την εποχή, μάλλον και με κάθε εποχή, ώσπου η χειμαζόμενη ανθρωπότητα να βγει επιτέλους από τον εφιάλτη της εξουσίας.

Με ποιον τρόπο μπορεί να διαχειριστεί κάποιος την ήττα; Τι μπορεί να διδαχθεί από αυτήν;

Ίσως πολλές φορές να είναι παραπλανητικό να αντιμετωπίζουμε τη νίκη και την ήττα ως δύο απολύτως διαχωρισμένα μεγέθη. Ανάλογα με τις περιστάσεις, ανάλογα με τις συνθήκες, ιστορικές και υπαρξιακές, μια υποτιθέμενη ήττα μπορεί να διαθέτει εσωτερικά στοιχεία νίκης και το αντίστροφο. Ο αναστοχασμός, η αυτοκριτική, η δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε την ύπαρξή μας ατομικά και συλλογικά με διαφορετικό τρόπο, η δυνατότητα να μετασχηματίσουμε τη στάση μας απέναντι στη ζωή, απέναντι στον άλλο, τον ξένο, τον άγνωστο και ανοίκειο, όλα αυτά αποτελούν πολύτιμες όψεις του ανθρώπινου πολιτισμού. Ας μην ξεχνάμε επίσης ότι η αναζήτηση του μέτρου βρίσκεται στο επίκεντρο της προβληματικής της Αρχαίας Τραγωδίας, η προσπάθεια απολύτρωσης από κάθε αλαζονική στάση. Τίποτα από όλα αυτά δεν είναι αρχαιολογία.

Έχετε ασχοληθεί ιδιαίτερα με την Αρχαία Τραγωδία. Τι σας γοητεύει σε αυτή;

Ο τρόπος μελέτης της ανθρώπινης κατάστασης στα ακραία όρια φύσης, ύπαρξης και ιστορίας. Το κοίταγμα στον άνθρωπο μέσα από το τρίπτυχο Φύση, Θεός και Πόλη. Ο Διονυσιακός πυρήνας της Τραγωδίας που μετατρέπει την ορχήστρα του θεάτρου στον χωροχρόνο της απόλυτης ετερότητας, φέρνοντας στη σκηνή το άλλο, το ανοίκειο, το υπερβατικό,

αυτό που αποκρύβεται από τις συμβάσεις της καθημερινότητας. Το στοιχείο του Δέους και η αντίληψη περί δεινότητας του ανθρώπου, ως όντος ταυτόχρονα φοβερά δημιουργικού και τρομακτικά καταστροφικού. Ο άνθρωπος στην Τραγωδία που είναι φορέας του θεϊκού, του ζώδους και του τερατώδους, χωρίς καμία από αυτές τις διαστάσεις να μπορεί να αποκλειστεί, όπως συχνά βλέπουμε στο αστικό δράμα. Η αίσθηση ότι μήτρα της τραγικής ύλης είναι το στοιχείο του Αδιεξόδου. Οι τραγικοί ποιητές δεν προσπαθούν να διαφύγουν από το Αδιέξοδο, δεν προσπαθούν να το παρακάμψουν. Το κοιτούν κατάματα, αναμετριούνται μαζί του και προσπαθούν να το υπερβούν μέσα από την ενέργεια και την αγωνία του τραγικού πάθους. Η διαδικασία αυτή απευθύνεται στην πόλη και τους πολίτες, σε μια προσπάθεια εμβάθυνσης των δημοκρατικών θεσμών και δημιουργίας ενός άλλου ανθρωπολογικού τύπου, αυτού του ενεργού και σκεπτόμενου πολίτη, που αυτοπροσδιορίζεται όχι ως ιδιώτης αλλά ως συνδημιουργός των συλλογικών και ατομικών όρων ζωής του κοινωνικού σώματος.

Μιλήστε μας για τη συνεργασία σας με τον Θόδωρο Τερζόπουλο. Πώς ξεκίνησε; Τι θα λέγατε ότι έχετε κερδίσει από την καλλιτεχνική σας συνύπαρξη;

Με το Θέατρο Άττις και τον Θόδωρο συνεργαζόμαστε εδώ και είκοσι χρόνια. Η πρώτη μου επαφή με αυτόν τον κόσμο ήταν όταν, σπουδαστής ακόμα, σε μια περίοδο πολύ έντονων αναζητήσεων, αντίκρισα τη φωτογραφία με τη Σοφία Μιχοπούλου να παίζει την Αγαύη στις ιστορικές «Βάκχες». Λίγο καιρό μετά είδα στο Θέατρο Βράχων τον «Ηρακλή Μαινόμενο» από το Άττις. Ακολούθησε μια σειρά σεμιναρίων με τη Σοφία Μιχοπούλου, όπως και η απρόσμενη συμμετοχή μου, λόγω ασθένειας κάποιου ηθοποιού, στις «Βάκχες» που παρουσίασε ο Τερζόπουλος στην Επίδαυρο με Γερμανούς ηθοποιούς. Αυτό που είχα να κάνω ήταν να περπατήσω αργά ως το κέντρο της ορχήστρας και να συναντήσω τον Διόνυσο. Όλα αυτά ήταν σαν διαδικασία μύησης στον κόσμο του Άττις.

Θεωρώ τον Θόδωρο δάσκαλό μου. Όχι με την τυπική, αλλά με την ουσιαστική και βαθιά ανθρώπινη έννοια του όρου. Πρόκειται για έναν ασυμβίβαστο καλλιτέχνη και άνθρωπο, που επιμένει να ζει και να δημιουργεί σύμφωνα με τις αρχές και τις αξίες του, τις καλλιτεχνικές και τις ανθρώπινες, με διαρκή αγωνία για τη ζωή και την τέχνη. Ο Θόδωρος

διδάσκει με τη στάση και το παράδειγμά του, μέσα από τις σιωπές του, ή κατά τη διάρκεια ενός απλού γεύματος που θα φας μαζί του σχεδόν τυχαία. Πολλές φορές η παρουσία του στον χώρο δημιουργεί την αίσθηση του δρόμου που πρέπει κανείς να ακολουθήσει.

Πώς δημιουργήθηκε η Ομάδα Σημείο Μηδέν. Ποια η ταυτότητα και ποιοι οι στόχοι της;

Η τέχνη της σκηνοθεσίας με ενδιέφερε από τα φοιτητικά χρόνια. Με γοήτευε πάντα το πώς δημιουργείς έναν ολόκληρο κόσμο στο επίκεντρο του οποίου είναι ο ζωντανός άνθρωπος. Περίμενα, ωστόσο, ένα κεντρικό ερέθισμα. Αυτό δόθηκε όταν διάβασα τη «Σωφρονιστική Αποικία» του Φραντς Κάφκα. Με συγκλόνησε και αισθάνθηκα την ανάγκη να γίνει μια παράσταση με βάση το μικρό αυτό διήγημα. Ξεκινήσαμε με μια ομάδα τεσσάρων νέων ηθοποιών. Δύο από τους ηθοποιούς του πρώτου πυρήνα ήταν ο Μιλτιάδης Φιορέντζης και η Ρόζα Προδρόμου. Κάναμε πρόβες σε ένα υπόγειο χωρίς κανενός είδους χρηματοδότηση. Την περίοδο των προβών ξέσπασε η εξέγερση του Δεκέμβρη του '08. Λίγο μετά κάναμε την πρεμιέρα μας στον Χώρο Ιστορικής Μνήμης '41 – '44 στην Κοραή 4. Και κάπως έτσι, η Τέχνη, η Μνήμη και η Εξέγερση ενώθηκαν στην πρώτη μας παράσταση. Αυτά γίνανε δεκαπέντε χρόνια πριν. Έκτοτε συνεχίζουμε. Επιμένουμε να εργαζόμαστε σε συνθήκες εργαστηρίου, προσπαθώντας να αναμετρηθούμε με τους πυρήνες και τα κέντρα των υλικών που καταπιανόμαστε, επιμένοντας στην ιδέα της ομάδας. Έτσι θα συνεχίσουμε.

Τον Αύγουστο θα παρουσιάσετε τους «Πέρσες» αλλά και την «Αντιγόνη» στην Αυστρία. Ποια τα συναισθήματά σας;

Το Art Carnuntum World-Theatre-Festival είναι ένα ιστορικό φεστιβάλ. Η Constantina Bordin, που είναι η νέα του καλλιτεχνική διευθύντρια είναι φίλη. Εκτιμώ πολύ την αφοσίωσή της στην Τέχνη και την επιμονή της να δώσει νέα πνοή στο Φεστιβάλ. Επίσης είναι πολύ σημαντικό για μας που θα παρουσιάσουμε τις δύο τραγωδίες που ανεβάσαμε τα τελευταία χρόνια. Ανυπομονώ για το ταξίδι αυτό.